

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН

**«ПРАВОВА НАУКА І ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ
В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ
ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ:
ІСТОРІЯ, ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА»
(ДО 25-Ї РІЧНИЦІ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ)**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Маріуполь – Кривий Ріг
11 червня 2021 року**

Тицька Яна Олександрівна
директорка Інституту права, економіки та міжнародних відносин
Міжнародного гуманітарного університету,
кандидатка юридичних наук, доцентка

ПРАВО НА НАУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Система універсальних та регіональних стандартів у сфері прав людини перебуває у стані постійного розвитку та удосконалення. При цьому право особи на здійснення наукової діяльності хоча й має об'єктивні ознаки природного права, має поки обмежений рівень конвенційного закріплення механізмів власного захисту та реалізації та відповідного науково-доктринального забезпечення.

Водночас визнання такого права на універсальному рівні варто констатувати у Загальній декларації прав людини 1948 р., стаття 27 якої гарантує кожній людині право брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами за другою частиною цієї статті кожній людині гарантується право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є [1]. Отже Загальна декларація ув'язала у ст. 27 права наукової діяльності із авторськими правами, а також віднесла ці питання до сфері культурних прав людини.

Вказана норма Загальної декларації отримала своє подовження у ст. 15 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., за ч. 1 якої держави ООН, які приєдналися до пакту, гарантують право кожної людини на користування результатами наукового прогресу та їх практичне застосування а також на користування захистом моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з будь-якими науковими працями, автором яких вона є.

При цьому у ч. 2 цієї статті Пакту відзначене, що заходи, яких повинні вживати держави-учасниці цього Пакту для повного здійснення цього права, включають ті, які є необхідними для охорони, розвитку і поширення досягнень науки та культури, а у ч. 3 вказаного документу додається, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, зобов'язуються поважати свободу, безумовно необхідну для наукових досліджень і творчої діяльності. Крім того згідно ч. 4 цього Пакту держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають користь, що їй дають заохочення і розвиток міжнародних контактів та співробітництва в науковій і культурній галузях.

Таким чином системний аналіз зазначених норм Пакту дозволяє стверджувати про їх виведення саме у розвиток ст. 27 Загальної декларації

прав людини, та віднесення їх авторами Пакту знов-таки до культурних прав. При цьому обсяг прав у сфері наукової діяльності, гарантований Пактом не окреслюється ним як вичерпний та ув'язується не тільки з культурними правами та з авторськими правами, а також із правом на користування результатами наукових досягнень, а отже із правом на прогрес. Таким чином відповідне розуміння природи права на наукову діяльність у Пакті (як раніше у Загальній декларації) є спорідненим із концептом сталого розвитку та відповідно права на сталий розвиток, закріпленого у наступних документах ООН.

Крім цього у Пакті визначене складові права на наукову діяльність, які визначають зміст відповідних обов'язків держави та міжнародної спільноти з його забезпечення. Ці обов'язки таким чином охоплюють охорону, розвиток та поширення досягнень науки а отже зумовлюють право особи, що займається науковою діяльністю вимагати на відповідне ставлення до власних досягнень з боку держави та суспільства.

Також Пакт окремо гарантує свободу наукових досліджень і творчої діяльності яку виділяє у спеціальну гуманістичну цінність. При цьому примітно що така свобода виокремлюється, прикладом від свободи поглядів, гарантованій у ст. 19 Міжнародного пакту про політичні та громадянські права 1966 р., за якою кожна людина має право безперешкодно дотримуватися своїх поглядів та на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір [2].

Примітно, що за ч. 3 ст. 19 Пакту про політичні та громадянські права користування правами на дотримання та вільне вираження поглядів накладає особливі обов'язки і особливу відповідальність та може бути пов'язаним з обмеженнями, які мають встановлюватися законом та бути необхідними виключно для поважання прав і репутації інших осіб; або для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення. Також обмеження цього права можливі за вказаними у ч. 1 ст. 4 цього Пакту умовами надзвичайного становища в державі, при якому життя нації перебуває під загрозою. Водночас подібних обмежень щодо свободи наукової творчості Пакті про економічні, соціальні і культурні права не встановлює.

Водночас обидві ці пакти містять однакову ч. 1 ст. 5 за якою ніщо в них не може тлумачитись як таке, що означає, що якась держава, якась група чи якась особа має право займатися будь-якою діяльністю або чинити будь-які дії, спрямовані на знищення яких-небудь прав чи свобод, визнаних у пакті, або на обмеження їх у більшій мірі, ніж передбачається в пакті. Ця загальна вимога неприпустимості зловживання правами

релігії – Божественного одкровення, волі Всевишнього, що загалом є типовим для правових систем з релігійною домінантою.

Іудейська релігійно-правова система більше двох тисячоліть функціонувала в умовах бездержавності, надзвичайним є той факт, що не зважаючи на це, вона збереглася до сьогодні. Секрет полягає в наявності судової та адміністративної автономії єврейських общин в різних країнах мешкання. [2, с.51]

Доцільно зазначити, що до поняття «іудейська» релігійно-правова система в наукових працях досить поширено вживається синонім «єврейська», що пояснюється мононаціональним характером зазначеної релігійно-правової системи. [3, с.87] Іудейська релігійно-правова та єврейська релігійно-правова система є тотожними категоріями, оскільки іудаїзм та «єврейство» є беззаперечно нерозривними.

Крім того, також зустрічається постбіблійний термін «Галаха» (у перекладі з івриту – «ходити») у значенні системи правил, що врегульовує всі сфери життя євреїв: побут, молитви, трудові і сімейні відносини, торгівля, порядок судового розгляду спорів тощо; та думки, слова, роздуми. [1, с.20]

До джерел Галахи, окрім священних текстів Танаху (Тора, Нев'їм, Ктув'їм), належить: Талмуд; найвідоміші книги, що його тлумачать, а саме «Мішне Тора» Маймоніда, «Шулхан Арух» Йосефа Каро, та інші коментарі, новели, відкриття. Унікальною особливістю Галахи є її постійний розвиток, обумовлений зміною соціально-економічних, політичних, культурних та ін. умов життя єврейського народу.

Отже, фундаментальною складовою Галахи є релігійні норми, спрямовані на врегулювання суспільних відносин віруючих іудеїв, що постійно переосмислюються рабинами відповідно до реальної дійсності буття та згодом втілюються у суто практичні правові приписи, які є актуальними для сучасників.

Література:

1. Каневский А.А. Место Галахи (иудейского) права в национальных системах правового регулирования: дис. ... канд.юр.наук.: 12.00.01. Институт государства и права РАН. Москва, 2015. 184 с.

2. Лук'янов Д.В. Загальна характеристика іудейського права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип.22. Част.1. Том 1. 2013. С. 50-52.

3. Рожко В.В. Особливості іудейського (єврейського) права. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ України*. №4. 2014. С.84-97.